

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.1.5>

MONITORING SYSTEMU ZARZĄDZANIA INTERAKCJĄ PEDAGOGICZNĄ NAUCZYCIELA I STUDENTA W PROCESIE EDUKACYJNYM INSTYTUCJI SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

Tetiana Borova

*doktor nauk pedagogicznych, profesor,
profesor Katedry Pedagogiki, Filologii Zagranicznej i Przekładu
Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Ekonomicznego imienia Simona Kuzneta (Charków, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0003-1765-4425
e-mail: Tetyana.Borova@hneu.net*

Alisa Marchuk

*aspirantka Katedry Pedagogiki, Filologii Zagranicznej i Przekładu
Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Ekonomicznego imienia Simona Kuzneta (Charków, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0003-3694-9245
e-mail: marchukalice@outlook.com*

Adnotacja. Artykuł określa istotę pojęcia monitoringu w branży edukacyjnej. Scharakteryzowano główne jego zadania i procedury. Uzasadniona jest potrzeba zastosowania modelu kwalimetrycznego jako narzędzia monitorowania. Przeanalizowano zasady budowy modelu kwalimetrycznego. Wyróżniono czynniki i wskaźniki modelu kwalimetrycznego zarządzania interakcją pedagogiczną nauczyciela i ucznia. Zauważono wpływ zastosowania modelu kwalimetrycznego zarządzania interakcją pedagogiczną nauczyciela i ucznia na procesy refleksji, co jest podstawą do samokoregulacji i samoregulacji działań edukacyjnych. Przedstawiono przykład zastosowania modelu kwalimetrycznego zarządzania interakcją pedagogiczną nauczyciela i studenta. Wnioskuje się o skuteczności takiego modelu, którego algorytm działania prowokuje studenta do aktywnej interakcji ze wszystkimi interesariuszami procesu edukacyjnego, tworzy wzorce zachowań i rozwój niezbędnych kompetencji, w szczególności transferowych, do ich zastosowania w przyszłej działalności zawodowej, co zwiększy jego konkurencyjność na rynku pracy; a nauczyciel zachęca do dalszego rozwoju zawodowego.

Słowa kluczowe: monitoring, monitoring edukacyjny, podejście kwalimetryczne, model kwalimetryczny zarządzania interakcją pedagogiczną nauczyciela i studenta, refleksja, samokorekcja, samoregulacja.

MONITORING OF STUDENT AND TEACHER PEDAGOGICAL INTERACTION MANAGEMENT SYSTEM IN THE HEI EDUCATIONAL PROCESS

Tetiana Borova

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Pedagogy, Foreign Philology and Translation
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (Kharkiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-1765-4425
e-mail: Tetyana.Borova@hneu.net*

Alisa Marchuk

*PhD Student at the Department of Pedagogy, Foreign Philology and Translation
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (Kharkiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-3694-9245
e-mail: marchukalice@outlook.com*

Abstract. The article defines the essence of the concept of monitoring in the field of education. Its main tasks and procedures are characterized. The necessity of using the qualimetric model as a monitoring tool is substantiated. The principles of constructing a qualimetric model are analyzed. The factors and indicators of the qualimetric model of pedagogical interaction management of a teacher and a student are singled out. The influence of the application of the qualimetric model of pedagogical interaction management of a teacher and a student on the processes of reflection, which is the basis for self - correction and self - regulation of educational activity, is noted. An example of application of qualimetric model of pedagogical interaction management of teacher and student is shown. The conclusion reflects the effectiveness of such model, the algorithm of which provokes the student to interact with all stakeholders of the educational process actively, which forms models of behavior and development of necessary

competencies, including transferable, for their application in future professional activity; and encourages the teacher to further professional development.

Key words: monitoring, educational monitoring, qualimetric approach, qualimetric model of teacher–student pedagogical interaction management, reflection, self-correction, self-regulation.

МОНІТОРИНГ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНОЮ ВЗАЄМОДІЄЮ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Тетяна Борова

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (Харків, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-1765-4425

e-mail: Tetyana.Borova@hneu.net

Аліса Марчук

аспірантка кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (Харків, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-3694-9245

e-mail: marchukalice@outlook.com

Анотація. У статті визначено сутність поняття моніторингу в освітній галузі. Охарактеризовано основні його завдання та процедури проведення. Обґрунтовано необхідність застосування кваліметричної моделі як інструменту моніторингу. Проаналізовано принципи побудови кваліметричної моделі. Виокремлено фактори та показники кваліметричної моделі управління педагогічною взаємодією викладача і студента. Зазначено вплив застосування кваліметричної моделі управління педагогічною взаємодією викладача і студента на процеси рефлексії, що є основою для самокорекції та саморегуляції освітньої діяльності. Продемонстровано приклад застосування кваліметричної моделі управління педагогічною взаємодією викладача і студента. Зроблено висновок щодо дієвості такої моделі, алгоритм дій якої провокує студента до активної взаємодії з усіма стейкхолдерами освітнього процесу, що формує моделі поведінки та розвиток необхідних компетентностей, зокрема трансферабельних, для їх застосування у майбутній професійній діяльності, що підвищить його конкурентоздатність на ринку праці, а викладача спонукає до подальшого професійного розвитку.

Ключові слова: моніторинг, освітній моніторинг, кваліметричний підхід, кваліметрична модель управління педагогічною взаємодією викладача і студента, рефлексія, самокорекція, саморегуляція.

Вступ. Освіта, зокрема вища, є стратегічним напрямом розвитку будь-якої держави. Вона повинна відповідати на всі виклики суспільства. В епоху інформаційного суспільства актуальності набувають пошуки нових підходів до управління освітніми системами, які містили б непрямі методи управління, делегування повноважень, автономію. Ґрунтуючись на дослідженнях К. Корсака, який у тріаді «людина – суспільство – освіта» надає перевагу людині як суб'єкту діяльності у соціумі (Корсак, 2006: 2), місію системи освіти (або конкретного закладу освіти) можна сформулювати як досягнення інтеграції потреб особистості і соціуму, тобто створення передумов щодо задоволення індивідуальних потреб учасників освітнього процесу, формування у них внутрішнього спонукання до пізнання у ході одночасного досягнення цілей людини та освітнього закладу. Важливо розуміти, що для людини, яка має пізнавальну потребу, має значення результат його перебування в освітній установі, вимірюваний готовністю виконувати діяльність, та такий, що допомагає задовольняти основні потреби. А суспільство визначається як таке, що сприяє розвитку та самореалізації особистості в межах загальнолюдської моралі (Дмитренко, 2006: 10). Саме з таких позицій можна розглядати педагогічну взаємодію в освітньому процесі закладу вищої освіти (ЗВО), коли основним діячем стає студент, а викладач виконує роль фасилітатора. Отже, управління освітніми системами у ЗВО, зокрема педагогічною взаємодією викладача і студента, стає більш гнучким та адаптивним із метою стабілізації функціонування і підтримки своєї життєдіяльності у мінливому середовищі, що постійно розвивається. Для відстеження функціонування системи, зокрема системи педагогічної взаємодії викладача і студента, використовуються моніторингові процедури та інструменти.

Основна частина. Моніторинг в освітній галузі в Україні набув поширення на початку ХХІ ст. Проте науковці почали описувати сутність та характеристики цього феномену ще у ХХ ст. Існують праці, в яких науковці підійшли до розв'язання даного питання незалежно один від одного. Так, наприклад, О. Орлов розглядає моніторинг інноваційних процесів в освіті (Орлов, 1996). Г. Єльнікова, вивчаючи освітній моніторинг, визначає його як супровідне оцінювання будь-якого процесу в освіті для подальшого прийняття рішень і спрямування цього процесу на досягнення визначеної мети (Єльнікова, 1999). В. Репкін, Г. Репкіна

наближають поняття «моніторинг» до таких поширених загальнонаукових і педагогічних понять, як «зворотний зв'язок», «рефлексія», «контроль», «поточна атестація» (Репкін, 1995). Професор канадського університету зі штату Британська Колумбія Д. Уїлмс описав різні типи моніторингу і модель «вихід – вхід» (Уїлмс, 1997). В. Лізинський звернув увагу на необхідність реалізації моніторингового підходу для діагностичних процедур, що дає змогу реєструвати зміни, які відбуваються в системі за часом і за змістом (Лізинський, 1996). Н. Кузьміна розробила теорію моніторингу якості підготовки спеціалістів освіти, пов'язавши її з акмеологічною теорією професіоналізму та продуктивності творчої діяльності спеціаліста будь-якої сфери науки, техніки, мистецтва, освіти (Кузьміна, 2001: 6). З. Рябова виокремила моніторинг маркетингової діяльності закладів освіти (Борова, 2017). Дослідники Школи адаптивного управління, засновником якої є Г. Єльнікова, Г. Кравченко, О. Почуєва, Г. Полякова та ін. розробили моніторингові системи з відповідними кваліметричними моделями на всі рівні управління у закладах освіти (Борова, 2019). Проте недостатньо була приділена увага саме моніторингу освітньої діяльності, зокрема моніторингу системи управління педагогічною взаємодією викладача і студента.

Метою статті є аналіз сутності моніторингу в освітній діяльності, опис характеристики принципів кваліметричного підходу, обґрунтування складників кваліметричної моделі управління педагогічною взаємодією викладача і студента, що є інструментом моніторингових процедур, опис оброблення даних за кваліметричним інструментарієм.

Завдання дослідження: викласти результати аналізу сутності моніторингу в освітній галузі; охарактеризувати основні підходи до проведення моніторингових процедур; визначити принципи кваліметричного підходу як дієвого інструментарію моніторингових процедур; розробити кваліметричну модель управління педагогічною взаємодією викладача і студента й обґрунтувати її складники та описати її застосування.

Матеріал і методи дослідження. Методами дослідження є: конкретно-пошуковий – методи синтезу, актуалізації та систематизації наукової літератури з питань моніторингу, кваліметричного підходу у системі освіти, педагогічної взаємодії та її управлінських аспектів. Термінологічний аналіз дав змогу уточнити понятійний апарат основних досліджуваних категорій. В основу розроблення кваліметричної моделі управління педагогічною взаємодією викладача і студента було покладено факторно-критеріальне моделювання. Серед емпіричних методів було вибрано діагностичні (анкетування, індивідуальна експертна оцінка, метод самооцінки, опитування викладачів та студентів). За допомогою системно-узагальнюючого методу були зроблені висновки за результатами дослідження.

Результати та їх обговорення. Сутність моніторингу в освітній галузі досліджували науковці протягом останніх десятиліть. Так, Г. Єльнікова визначає моніторинг як комплекс процедур спостереження, поточного оцінювання, перетворень керованого об'єкта і спрямування цих перетворень на досягнення заданих параметрів його розвитку (Єльнікова, 1999).

І. Шимків під моніторингом розуміє постійний контроль, ретельне дослідження, спеціально організоване спостереження за будь-яким процесом із метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим прогнозам, спосіб отримання певної інформації, можливості використання якої залежать від компетентності суб'єкта, у розповсюдженні якого вона опинилася, систематичний збір даних про важливі аспекти освіти на національному, регіональному й локальному рівнях, щоб повсякчас знати її стан і прогнозувати її розвиток (Шимків, 2004: 195).

Отже, сутність моніторингу полягає у систематичному спостереженні реального стану об'єкта/суб'єкта педагогічної взаємодії з метою оперативного зворотного зв'язку щодо його спрямування на досягнення заданих параметрів.

Основними завданнями моніторингу управління педагогічною взаємодією викладача і студента є: 1) розроблення комплексу показників, що забезпечують цілісне уявлення про стан педагогічної взаємодії, про якісні й кількісні зміни в ньому; 2) систематизація інформації про стан і розвиток педагогічної взаємодії викладача і студента; 3) інформаційне забезпечення аналізу й прогнозування стану й розвитку освітнього процесу, вироблення управлінських рішень із залученням інструментарію формування педагогічної взаємодії викладача і студента у ЗВО.

Освітній моніторинг був обґрунтований і апробований в освітянській сфері. Технологія містить спеціальні етапи, способи і засоби реалізації управлінського процесу, які забезпечують наскрізність мети, взаємоадаптацію суб'єктів управління і сприяють «включенню» механізмів саморозвитку (Єльнікова, 1999). Інструментарієм для спостереження є базові кваліметричні моделі діяльності суб'єктів управління на всіх рівнях організації освіти. Ці моделі враховують вектор активності або пріоритетні напрями діяльності (пріоритети людини, яка діє). Підсумком є свідоме спрямування власних дій на заданий результат, пред'явлений у вигляді моделі відповідної діяльності, та на задані пріоритети, що мають вигляд коефіцієнтів вагомості факторів і критеріїв цієї моделі. Таким чином, модель є еталоном діяльності, з яким суб'єкт управління себе порівнює, тобто це зовнішній подразник, який призводить до дії завдяки постійному порівнянню себе з еталоном щодо намагання бути кращим.

Отже, моніторинг і його інструментарій – кваліметричні моделі, викликає зовнішнє спрямування самоорганізаційних процесів, тобто охоплює освітню діяльність студента, яку він/вона прагне вдосконалити, а викладач спрямовує цю діяльність.

До системи моніторингу якості формування педагогічної взаємодії викладача і студента входять такі елементи: встановлення стандарту та операціоналізація визначення стандартів; вироблення критерію,

за яким можна судити про досягнення стандартів; збір даних та оцінка результатів і дій щодо вживання відповідних заходів, оцінювання результатів ужитих заходів відповідно до стандартів. Моніторинг діяльності – це процес неперервної оцінки програми з погляду цілей та діяльності, який передбачає акцентування уваги на системі оцінювання, що дає змогу виміряти якісні витрати певного виду діяльності.

Необхідно зазначити, що моніторинг має віддзеркалювати реальний стан усієї системи, яка розглядається в кожен момент часу, і давати можливість оцінити та визначити основні напрями її розвитку й перспективу. У зв'язку із цим основні завдання, які можуть бути реалізовані в процесі моніторингу, такі: сприймати та опрацьовувати всю інформацію, що надходить; гнучко реагувати на структурні зміни, що відбуваються, і на цій основі поновлювати й обґрунтовувати інформаційно-нормативну базу та управлінські рішення; відстежувати стан і розвиток реформування; виявляти можливість проведення порівняльного аналізу стану розвитку суб'єкта діяльності з подібними системами; відстежувати прогнози показники, здійснювати їх верифікацію.

Процес моніторингу складається з таких етапів: визначення цілей (що необхідно досягти); вимірювання результативності реалізації програми (чому все відбувається так і що може відбутися далі); корекція програми (що може бути змінено).

Для організації ефективного управління педагогічною взаємодією мають бути закладені параметри в модель, за якими можна відстежувати хід формування педагогічної взаємодії викладача і студента. Запропонована нами кваліметрична модель управління педагогічною взаємодією викладача і студента віддзеркалює неперервність дій щодо вдосконалення взаємодії в освітньому процесі. Моніторинг виявляє відхилення від заданої норми, що є основою для рефлексії. Це пов'язано з тим, що, згідно з думкою О. Анісімова, рефлексія відбувається тоді, коли з'являються проблеми в діяльності (Анісімов, 1995). Науковець зауважує, що рефлексія дає початок знанню про діяльність, свідомість і мислення. Наголошуючи на тому, що рефлектування («рефлектирование») одного члена спільноти відбувається в оточенні інших членів колективу, які або самі входять у простір рефлексії, або впливають на рефлектування одного з членів «ззовні», шляхом ставлення питань або завдяки іншим способам комунікації, що надає визначення плану діяльності та сприяє подальшому розгортанню процесів рефлексії у плані свідомості того, хто рефлектує. Таким чином, рефлексія охоплює всіх учасників освітньої діяльності.

Рефлексія дає основу для корекції та самокорекції. На нашу думку, корекція – це зміна властивостей особистості з метою розвитку її здібностей, які розвиваються згідно з нормами, правилами, вимогами суспільства і самої людини. Корекція може бути зовнішньою або внутрішньою. Внутрішня корекція як усвідомлене самостійне коригування людиною своєї діяльності і є самокорекцією. Тобто викладач або студент сам вносить корективи у свою професійну діяльність, спираючись на існуючі в практиці норми, правила, стандарти. Самокорекція як компонент саморегуляції (Конопкін, 1995) передбачає сформованість інтелектуального вміння самостійно виправляти помилки, недоліки в поведінці, вчинках, знаннях. Своєю чергою, саморегуляція є вищим ступенем діяльності, коли вміння виконувати навчальні операції перетворюються на навички, а їх послідовність здійснюється автоматично.

Як зазначає М. Гриньова, саморегуляція – це здатність індивіда створити програму діяльності і на цій основі керувати своїми діями і станом (Гриньова, 1997). Якщо саморегуляція відбувається автоматично, то самокорекцію можна скеровувати поступово, зосереджуючи увагу на кожному елементі, який підпорядковується самокорекції. Розвиток самоконтролю та самокорекції є однією з головних умов формування високого рівня саморегуляції у будь-якому процесі. Ефективна саморегуляція у цьому процесі є суттєвим показником її сформованості.

Як зазначалося вище, у процесі використання моніторингової процедури суттєвим є використання вимірювального інструментарію, зокрема кваліметричного. Кваліметрія – наукова галузь, яка об'єднує методи кількісної оцінки якості продукції (Дмитренко, 1996). Головною умовою в застосуванні кваліметричного інструментарію є діагностичне визначення мети. Інструментарієм для здійснення освітнього моніторингу є факторно-критеріальні моделі, які використовуються на практиці на різних рівнях управління системою освіти.

Головною умовою для застосування кваліметричного інструментарію є діагностичне визначення мети, що, на думку В. Беспалька, означає таке: дано настільки точний і повний опис формуючої особистісної якості, що її можна безпомилково відрізнити від будь-яких інших якостей; існує спосіб для однозначного виявлення діагностувальної якості особистості в процесі об'єктивного контролю сформованості особистості; можна виміряти інтенсивність діагностувальної якості на основі даних контролю; розроблено шкалу оцінки якості, яка спирається на результати вимірювання (Беспалько, 1977). Більшість методів, які використовуються в педагогічних дослідженнях, спрямовані на виявлення якісних (описових) характеристик будь-яких боків педагогічних явищ, але не дають змоги оцінити інтенсивність їх виявлення в кількісному вимірюванні. Проте перевірити ефективність педагогічної взаємодії викладача і студента можна за допомогою кваліметричного підходу, в основі якого лежать принципи, розглянуті Г. Дмитренком (Дмитренко, 1996).

Усі зазначені нижче принципи покладено в основу кваліметричної моделі управління педагогічною взаємодією викладача і студента.

Перший принцип. Якість має розглядатися як складна властивість об'єкта, як сукупність властивостей продукції, що зумовлюють її здатність задовольняти певні потреби. Другий принцип. Взаємозв'язок між якістю та складними й простими властивостями можна подати у вигляді ієрархічної структури, на нижньому

рівні якої – прості властивості. Третій принцип. Здатність до виконання продукції визначається з погляду засвоєння конкретних суспільних та особистих потреб. Четвертий принцип. Окремі властивості можуть бути виміряні у специфічних для кожної властивості одиницях вимірювання. Унаслідок такого вимірювання отримуються значення абсолютних показників властивостей P_i ($i=1,2,3$ до n). П'ятий принцип. Знання абсолютних показників можна знаходити на основі побудови аналітичних моделей функціонування об'єкта. Шостий принцип. Окрім абсолютного показника P_1 , кожна проста або складна властивість може характеризуватися й відносним показником K_1 . Останній (що також називають оцінкою) визначається зіставленням абсолютного показника P_1 з еталоном абсолютним показника P_1^{et} , що відображає змінюваний у часі рівень суспільної потреби $K_1 = f(P_1, P_1^{et})$. Величина P_1^{et} обирається не довільно, а з урахуванням потреб і ресурсів суспільства. Сьомий принцип. Поряд з P_1 (абсолютний показник) та K_1 (відносний показник) кожна складна або проста властивість характеризується також своєю вагомістю серед усіх інших властивостей – коефіцієнтом вагомості показника властивості M_i . Восьмий принцип кваліметрії. Комплексну кількісну оцінку якості K можна подати як деяку функцію відносних показників K_i та коефіцієнтів вагомості M_i . Тобто $K = f(K_i, M_i)$. Функція f може виражати різні залежності: середньозважені величини, лінійну функцію тощо. У моделі комплексна оцінка рівня якості у цьому разі виражає середньозважену арифметичну залежність і має такий вигляд:

$$K_M = M_1 K_1 + M_2 K_2 + M_3 K_3 + M_4 K_4 + M_5 K_5 + M_6 K_6,$$

де K_M – коефіцієнт рівня сформованості педагогічної взаємодії викладача і студента; $M_1, M_2, M_3, M_4, M_5, M_6$ – відповідно вагомості фактора в частках одиниці; $K_1 \dots K_{18}$ – середньоарифметичні величини експертних оцінок.

Отже, загальна сутність кваліметрії полягає у такому: складна якість поділяється на основні складники – фактори. Кожен фактор має свою вагомість або важливість, яка виражається у частках від цілого так, щоб сума цих часток дорівнювала цьому цілому. Ціле приймається за одиницю, а складники (фактори) виражаються в частках одиниці. Кожен із факторів являє собою, своєю чергою, складне явище і тому розподіляється на складові частини, які є змістовними критеріями фактора та виражаються у частках одиниці. Тобто критеріям фактора встановлені вагомості, сума яких дорівнює одиниці. Усі розрахунки виконуються за правилами кваліметрії в межах одиниці, що дає змогу порівнювати всі вимірювання між собою. Таким чином, використання кваліметричного підходу до визначення рівня сформованості педагогічної взаємодії викладача і студента в умовних балах дає змогу показати наявні результати управління (самоуправління) процесом та динаміку розвитку (саморозвитку) в межах вимог щодо учасників освітнього процесу.

Зміст факторів та критеріїв кваліметричної моделі містить елементи теоретично обґрунтованої моделі управління педагогічною взаємодією викладача і студента у процесі підготовки менеджерів, яка є відкритою системою, що розвивається, і створена з метою визначення ефективних шляхів взаємодією викладача і студента задля вдосконалення професіоналізму викладача й формування професійної компетентності майбутнього менеджера. Розроблена нами модель містить такі компоненти: концептуально-методологічний, організаційно-змістовий та діагностично-результативний, які взаємопов'язані між собою.

Моніторинг включено до діагностично-результативного складника моделі. Моніторинг управління педагогічною взаємодією викладача і студента проводиться з метою вдосконалення системи управління та знаходження недоліків у системі. На основі моделі управління педагогічною взаємодією викладача і студента у процесі підготовки менеджерів виокремлено фактори, критерії за допомогою яких можна коригувати управлінські процеси.

Елементи моделі були виокремлені на основі аналізу наукових джерел із досліджень педагогічної взаємодії, організаційної культури ЗВО, менеджменту освітніх систем і розподілені на функції управління педагогічною взаємодією викладача і студента, що сприяє наданню більш оперативного зворотного зв'язку.

Моніторинг виявлення наявного стану готовності до змін у педагогічній взаємодії викладача і студента є важливим для прийняття управлінських рішень. За опитуванням, яке було проведено в межах дослідження, виявлено, що основними критеріями визначення цього фактора стали лідерська компетентність, комунікативна компетентність та мікроклімат у колективі як серед викладачів, так і серед студентів.

Процес планування педагогічної взаємодії викладача і студента містить етапи взаємоузгодження навчальних цілей на основі міждисциплінарного підходу та педагогіки конкретної дії. У процесі планування враховується зміст навчальної дисципліни, що ґрунтується на основі взаємотрансляції контекстів розуміння навчальної інформації. Важливим є визначення форм ведення занять, а саме традиційного або змішаного навчання.

Організація педагогічної взаємодії ґрунтується на основі командної (групової) роботи, диференційованого навчання та організації інтерактивного середовища. У ході організації інтерактивного освітнього середовища враховуються моделі організації освітнього процесу, а саме традиційні та змішані, з урахуванням методів організації педагогічної взаємодії в освітній діяльності.

Важливу роль відіграє організація роботи викладачем освітньої діяльності, а саме: відкрита комунікація, групова робота, оцінювання за виконаними параметрами та урахування неоднорідної природи освітнього середовища, що постійно змінюється.

Відкрита продуктивна комунікація є ключовим елементом педагогічної взаємодії. Вона ґрунтується на комунікації, в основі якої є діалог. З огляду на це, комунікативна компетентність викладача містить

комунікативні знання (теорія стратегії комунікації, теорія комунікації), комунікативні вміння (активне слухання, застосування стратегій та технік комунікації, рефлексія), подолання комунікативних бар'єрів, уміння застосовувати та управляти комунікативними каналами знання (управління знаннями).

Необхідно зазначити, що на етапі організації діяльності досягнення мети важливим є урахування управлінської функції мотивації, яка допомагає взаємоузгоджувати визначену мету суб'єктами освітньої діяльності. Мотивація ефективної педагогічної взаємодії ґрунтується на основі декількох векторів. В основу покладена ціннісна орієнтація викладача і студента, яка формує продуктивність досягнення результату. До мотиваційних інструментів відносимо імедіативність, яка дає змогу виявити рівень установлення рапорту між викладачем та студентом як вербально, так і не вербально. Мотиваційним показником поліпшення взаємодії викладача і студента виявлено збереження стійкого інтересу до предмету, який містить і змістовий компонент, методи та форми навчання, стиль викладання. Важливим показником ефективної взаємодії виокремлено рівень довіри між викладачем і студентом.

Контроль зосереджується на формуванні та вдосконаленні у суб'єктів педагогічної взаємодії вмінь самоаналізу, як колективного, так й індивідуального. За наявності постійного зворотного зв'язку між викладачем і студентом рівень взаємодії та взаємодовіри підвищується.

Результатом проведення моніторингових процедур є рівень сформованості діалогової взаємодії викладача і студента та ступінь сформованості вмінь приймати рішення.

Для більшої наочності подасмо таблицю кваліметричної моделі управління педагогічною взаємодією викладача і студента (табл. 1). У ході обчислення оцінок факторів і критеріїв застосовувалася комп'ютерна програма EXSEL (програма дає змогу подати результати в більш зручній формі і підраховує загальну оцінку та за критеріями, що є ефективним в оперативному прийнятті рішення). Із метою визначення рівня ефективності впливу складників моделі у графі «значення коефіцієнта відповідності» необхідно проставити ступінь його виявлення за такою шкалою: 0,00 – критерій фактично не має виявлення; 0,25 – критерій має незначне виявлення; 0,50 – критерій виявляється в межах 40–60% вимог; 0,75 – критерій виявляється в межах 61–75% вимог; 1,00 – критерій виявляється в межах 76–100% вимог.

Таблиця 1

Кваліметрична модель управління педагогічною взаємодією викладача і студента

Фактор – F	вагомість – m	змістові критерії	вагомість – v	коефіцієнт відповідності–К	значення коефіцієнта відповідності	часткова оцінка критеріїв	часткова оцінка факторів
1. Аналіз стану готовності до змін у педагогічній взаємодії	0,10	1. Лідерська компетентність	0,30	K1	0,75	0,225	0,08
		2. Мікроклімат у колективі	0,30	K2	0,75	0,225	
		3. Комунікативна компетентність	0,40	K3	0,8	0,32	
2. Планування педагогічної взаємодії	0,20	4. Визначення взаємоузгоджених цілей	0,40	K4	0,9	0,36	0,16
		5. Традиційні форми ведення занять	0,30	K5	0,8	0,24	
		6. Змішані форми ведення занять	0,30	K6	0,6	0,18	
3. Організація педагогічної взаємодії	0,20	7. Командна (групова) робота	0,30	K7	0,75	0,225	0,15
		8. Інтерактивне середовище	0,30	K8	0,9	0,27	
		9. Відкрита комунікація	0,40	K9	0,65	0,26	
4. Мотивація педагогічної взаємодії	0,2	10. Ціннісні орієнтації	0,20	K10	0,75	0,15	0,161
		11. Імедіативність	0,30	K11	0,9	0,27	
		12. Збереження стійкого інтересу до предмету	0,30	K12	0,75	0,225	
		13. Рівень довіри	0,20	K13	0,8	0,16	
5. Контроль педагогічної взаємодії	0,1	14. Вміння до самоаналізу	0,30	K14	0,8	0,24	0,081
		15. Зворотний зв'язок	0,50	K15	0,9	0,45	
		16. Вміння колективного самоаналізу	0,20	K16	0,6	0,12	
6. Результат	0,20	17. Сформованість уміння приймати рішення	0,30	K17	0,8	0,24	0,15
		18. Рівень діалогової взаємодії	0,70	K18	0,75	0,525	
Загальна оцінка в частках одиниці	1,00						0,78

Така кваліметрична модель може використовуватися як самим викладачем, так і студентом, хоча визначені результати діяльності носитимуть більш суб'єктивний характер. Результати об'єктивізуються у разі залучення експертної групи до оцінювання.

Основним правилом групової експертної оцінки є створення умов для індивідуального опитування експертів (вони не повинні спілкуватися і обговорювати будь-які питання). Для проведення групової експертної оцінки підбираються кваліфіковані професіонали-експерти.

Окремі властивості (прості та складні) можуть бути вимірними у специфічних для кожної властивості одиницях вимірювання. Унаслідок такого виміру визначається значення абсолютних показників властивостей P_i ($i = 1, 2, \dots, n$). Для всіх властивостей виділили як абсолютний показник ранг (бал). В основі ранжування «закладені» порівняльна та інтервальна шкали. Ранжування – розташування зібраних даних у певній послідовності (зменшення чи наростання зафіксованих показників), визначення місця у цьому ряду досліджуваних об'єктів.

Знання абсолютних показників можна знаходити: на основі фізичних експериментів; на основі психологічних експериментів; на основі побудови аналітичних моделей функціонування об'єкта методами визначення ефективності, розробленими в технічних та економічних науках. Величина P_iEt вибирається з урахуванням потреб і ресурсів суспільства.

Отже, розроблена кваліметрична модель управління педагогічною взаємодією викладача і студента дає змогу визначити рівень розвитку того чи іншого чинника педагогічної взаємодії викладача і студента, що дає можливість побачити прогалини у взаємодії та визначити вектори подальшої роботи. За допомогою кваліметрії та із залученням експертів прозора та об'єктивно встановлюється рівень взаємодії викладача і студента.

Висновки. Таким чином, використання моніторингових технологій дає змогу ефективно управляти педагогічною взаємодією викладача і студента. Моніторингові та самомоніторингові процедури надають своєчасний та ефективний зворотний зв'язок як викладачу, так і студенту. Такий алгоритм дій провокує студента до активної взаємодії в освітньому процесі, що формує моделі поведінки та розвиток необхідних компетентностей, зокрема трансферабельних, для їх застосування у майбутній професійній діяльності, що підвищить його конкурентоздатність на ринку праці.

У подальшому виникає необхідність у дослідженні інших інструментів визначення рівня сформованості педагогічної взаємодії викладача і студента у закладі вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Анисимов О.С., Деркач А.А. Основы общей и управленческой акмеологии. Новгород : С.Е.Т., 1995. 272 с
2. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем. Москва : Воронеж, 1977. 204 с.
3. Борова Т.А., Сельникова Г.В., Рябова З.В. Адаптивне управління: міжгалузеві зв'язки, науково-прикладний аспект : колективна монографія / за заг. наук. ред. Г.В. Сельникової. Харків : Мачулін, 2017. 564 с.
4. Педагогічний консалтинг : навчальний посібник / Т.А. Борова та ін. Луцьк : Терен, 2019. 324 с.
5. Гриньова М.В. Саморегуляція навчальної діяльності школяра. (теоретико-методичний аспект) : монографія. Харків : Фоліо, 1997. 256 с.
6. Дмитренко Г.А. Стратегічний менеджмент: цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу : навчальний посібник. Київ : МАУП, 1996. 140 с.
7. Дмитренко Г.А., Протасова Н.Г. Управління людськими ресурсами. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2006. 256 с.
8. Сельникова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : монографія. Харків : Крок, 1999. 301 с.
9. Конопкин О.А. Психическая саморегуляция произвольной активности человека (структурно-функциональный аспект). *Вопросы психологии*. 1995. № 1. С. 5–12.
10. Корсак К.В. Соціально-філософський аналіз тенденцій розвитку тріади «людина – суспільство – освіта» на початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.10. Київ, 2006. 36 с.
11. Кузьмина (Головко-Гаршина) Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования : монография. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2001. 144 с.
12. Лизинский В.М. Диагностико-аналитические процедуры и активно-игровые формы в управлении школой : для директоров и заместителей директоров учебных заведений разных типов. Москва : Логос, 1996. 77 с.
13. Орлов А.А. Мониторинг инновационных процессов в образовании. *Педагогика*. 1996. № 3. С. 54–58.
14. Репкин В.В., Репкина Г.В., Заика Е.В. О системе психолого-педагогического мониторинга в построении учебной деятельности. *Вопросы психологии*. 1995. № 1. С. 13–25.
15. Уилмс Д. Системы мониторинга и модель «вход – выход». *Директор школы*. 1997. № 1. С. 36–41
16. Шимків І. Моніторинг якості освіти в європейському контексті. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. 2004. № 211. С. 194–203.
17. Шишов С.Е., Кальней В.А. Мониторинг качества образования в школе. Москва : Пед. общество России, 1999. 320 с.

References:

1. Anisimov O.S., Derkach A.A. (1995). *Osnovyi obschey i upravlencheskoy akmeologii* [Fundamentals of General and Management Acmeology]. Novgorod : S.E.T. [in Russian].
2. Bespalko V.P. (1977). *Osnovyi teorii pedagogicheskikh system* [Foundations of the theory of pedagogical systems]. Moskva : Voronezh. [in Russian].
3. Borova T.A., Yelnykova H.V., Riabova Z.V. (2017). *Adaptyvne upravlinnia: mizhhaluzevi zviazky, naukovo-prykladnyi aspekt* [Adaptive management: intersectoral relations, scientific and applied aspect]. : kolektyvna monohrafiia / za zah. nauk. red. H.V. Yelnykovoї. Kharkiv : Machulin, [in Ukrainian].

4. Borova T.A., Riabova Z.V., Kravchenko H.Yu., Pochuieva O.O. (2019). Pedahohichni konsaltni [Pedagogical consulting]. : navch. posib. Luts'k : Teren, [in Ukrainian].
5. Hrynova M.V. (1997). Samorehuljatsiia navchalnoi diialnosti shkoliara. (Teoretyko – metodychnyi aspekt) [Self-regulation of student's educational activity. (Theoretical and methodological aspect)]. : monohrafiia. Kharkiv : Folio. [in Ukrainian].
6. Dmytrenko H.A. (1996). Stratehichniy menedzhment: tsilove upravlinnia osvitoiu na osnovi kvalimetrychnoho pidkhotu [Strategic management: targeted education management based on a qualimetric approach]. : navch. posibnyk. Kyiv. : MAUP. [in Ukrainian].
7. Dmytrenko H.A. Protasova N.H. (2006). Upravlinnia liudskymy resursamy [Human resource management]. Kherson : Oldi-plus, [in Ukrainian].
8. Ielnykova H.V. (1999). Naukovi osnovy rozvytku upravlinnia zahalnoiu serednoiu osvitoiu v rehioni [Scientific bases of development of management of general secondary education in the region]. : monohrafiia. Kharkiv : Krok. [in Ukrainian].
9. Konopkin O.A. (1995). Psihicheskaya samorehuljatsiia proizvolnoy aktivnosti cheloveka. (Strukturno-funktsionalnyy aspekt) [Mental self-regulation of voluntary human activity. (Structural and functional aspect)]. *Voprosy psichologii*. 1995. № 1. pp. 5–12. [in Russian].
10. Korsak K.V. (2006). Sotsialno-filosofskyi analiz tendentsii rozvytku triady "liudyna-suspilstvo-osvita" na pochatku XXI st [Socio-philosophical analysis of trends in the triad "man-society-education" at the beginning of the XXI century]. : avtoref. dys. ... d-ra filos. nauk : 09.00.10. Kyiv. [in Ukrainian].
11. Kuzmina (Golovko-Garshina) N.V. (2001). Akmeologicheskaya teoriya povysheniya kachestva podgotovki spetsialistov obrazovaniya [Acmeological theory of improving the quality of training of education specialists]. : monografiya. Moskva : Issledovatel'skiy tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov. [in Russian].
12. Lizinskiy V.M. (1996). Diagnostiko-analiticheskie protsedury i aktivno-igrovyye formy v upravlenii shkoly: dlya direktorov i zamestiteley direktorov uchebnykh zavedeniy raznykh tipov [Diagnostic and analytical procedures and active play forms in school management: for principals and deputy principals of educational institutions of different types]. Moskva : Logos. [in Russian].
13. Orlov A.A. (1996). Monitoring innovatsionnykh protsessov v obrazovanii [Monitoring of innovative processes in education]. *Pedagogika*. № 3. Pp. 54–58. [in Russian].
14. Repkin V.V., Repkina G.V., Zaika E.V. (1995). O sisteme psichologo-pedagogicheskogo monitoringa v postroenii uchebnoy deyatelnosti [About the system of psychological and pedagogical monitoring in the construction of educational activities]. *Voprosy psichologii*. № 1. Pp. 13–25. [in Russian].
15. Uilms D. (1997). Sistemy monitoringa i model «Vhod – vyihod» [Monitoring systems and the "Entry - exit" model]. *Direktor shkoly*. № 1. Pp. 36–41 [in Russian].
16. Shymkiv I. (2004). Monitorynh yakosti osvity v yevropeiskomu konteksti [Monitoring the quality of education in the European context]. Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu : zbirnyk naukovykh prats. *Pedahohika ta psykhoholhiia*. Chernivtsi : Ruta. № 211. Pp.194-203. [in Ukrainian].
17. Shishov S.E., Kalney V.A. (1999). Monitoring kachestva obrazovaniya v shkole [Monitoring the quality of education at school]. Moskva : Ped. obschestvo Rossii. [in Russian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.1.6>

TWORZENIE PLACÓWEK WSPIERAJĄCYCH OŚWIATĘ W WARUNKACH DECENTRALIZACJI UKRAINY

Olga Borsch

*zastępca Walkińskiego burmistrza do spraw działalności organów wykonawczych rady
obwodu charkowskiego (Walky, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-5891-0651

e-mail: borsh.olya@ukr.net

Adnotacja. Przeprowadzono analizę opinii naukowców dotyczących warunków, etapów, technologii tworzenia wspierających instytucji edukacyjnych w warunkach decentralizacji Ukrainy jako nowych systemów edukacyjnych. W szczególności przeanalizowano proces decentralizacji i jej wdrożenia w zarządzaniu instytucją edukacyjną, która aktywnie rozwija się w wyniku wprowadzenia reformy administracyjnej i stworzenia nowego systemu regionalnego zarządzania edukacją w połączonych społecznościach terytorialnych, na których odtąd powierzono funkcje i uprawnienia do zarządzania edukacją. Skonkretyzowano rozwój reformy oświaty w zakresie modernizacji placówek oświatowych na obszarach wiejskich. Wyjaśniono istotę zdecentralizowanego zarządzania, którego wiodącym znakiem jest przeniesienie funkcji zarządzania z centralnych organów administracji do najbliższego poziomu klientów edukacyjnych. Koncentruje się również na przyciąganiu wpływu społecznego na rozwiązywanie problemów edukacyjnych, wzmacnianiu roli lokalnych władz oświatowych w podejmowaniu decyzji, zwiększaniu autonomii szkół w zarządzaniu ich zasobami.

Słowa kluczowe: decentralizacja, reforma, edukacja, placówka wspierająca oświatę, zarządzanie, wspólnota.